

РЪКОВОДИТЕЛИТЕ НА БЪЛГАРСКОТО ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКО РАЗУЗНАВАНЕ 1947-1991

Издателство • Захарий Стоянов •

Българското разузнаване има първостепенна роля сред другите държавни органи в разкриването на външнополитическите и външнoикономическите рискове и тайните замисли против България. Такава е ролята и дейността на българското външнополитическо разузнаване в периода 1947 – 1991 г. Именно в края на този период българското външнополитическо разузнаване ПГУ-ДС става център на съсредоточаване, обработка и анализ на информацията от собствени разузнавателни източници, от международния обмен и дешифрираните чужди документи, което придава особена тежест и достоверност на информационния продукт, предназначен за държавното ръководство.

Авторите на отделните материали в настоящия сборник, бивши офицери на Службата, са се постарали на базата на своя професионален опит и лично участие да отразят чрез биографиите на ръководителите на разузнаването, както обективните процеси и дейността на Службата през този период, така най-вече техния личен принос в нейното развитие и усъвършенстване. Дългът и любовта към Отечеството винаги са били водещо начало в дейността на всеки от ръководителите на Българското външно политическо разузнаване в периода 1947 – 1991 г.

9 789540 914749

СЪДЪРЖАНИЕ

Към читателите.....	5
Увод. Българското външнополитическо разузнаване.....	9
Генерал-лейтенант Христо Боев Петашев.....	31
Генерал-лейтенант Господин Гочев Стоянов.....	52
Генерал-майор Костадин (Дичо) Иванов Атанасов ...	63
Генерал-майор Янко Христов Иванов.....	69
Генерал-лейтенант Димитър Стоянов Кьосев.....	79
Генерал-лейтенант Стоян Генов Савов.....	86
Генерал-лейтенант Васил Иванов Коцев.....	98
Генерал-лейтенант Владимир Тодоров Николов.....	112
Генерал-майор Георги Савов Манчев.....	126
Генерал-майор Румен Димитров Тошков.....	148
Заключение.....	156
25 години Асоциация на разузнавачите от запаса (АРЗ).....	161

Генерал-лейтенант
ВЛАДИМИР ТОДОРОВ НИКОЛОВ
1925 – 2012

В историята на българските специални служби името на генерал Владимир Тодоров Николов, по-известен като Владо Тодоров, се вписва сред най-ярките личности и изявени ръководители на българското разузнаване.

Роден е на 30.8.1925 г. в с. Мокрен, община Котел, Сливенска област. Произхожда от бедно бежанско семейство. Корените на рода му са някъде в Беломорска Тракия. Детските му години преминават в родното село, където завършва начално и основно образование. По-късно учи в гимназията в Котел и там става член на РМС, а за свой учител в нелегалната борба сочи Ганчо Ганчев. Изключен заради ремсовата дейност, Владо Тодоров продължава образованието си в гимназията в Ямбол. С другарите си пишат и разлепват из града антифашистки позиви, в които разобличават фашисткото

правителство и призовават населението да бойкотира държавните доставки за немската армия, популяризират победите на Червената армия. През лятото на 1943 г. той става ятак на Сливенския партизански отряд „Съби Димитров“. С Ганчо Ганчев снабдяват партизаните с храни и лекарства и са връзка с нелегални функционери на съпротивителното движение в Котел, Ямбол и Карнобат.

Село Мокрен поради особеното си географско положение става централен яташки пункт. При полицейска акция срещу отряд „Съби Димитров“ е задържан партизанинът Димитър Купенов, който не издържа на инквизициите и прави пълни признания, което води до голям провал. Арестуван е и Владо Тодоров. Подложен е на жестоки мъчения и е осъден на 15 години затвор по репресивния Закон за защита на държавата. Излиза от затвора на 9 септември 1944 г.

Владо Тодоров завършва гимназията в Котел и за кратко е на работа в Околийския комитет на РМС в града. Преживените лишения и полицейските инквизиции не го сломяват и той става активен партиен деятел.

На 1 февруари 1947 г. започва работа в Държавна сигурност на Областна дирекция на МВР в Бургас. В личното му дело е отбелязано, че за това назначение е препоръчан от Велчо Чанков, политкомисар на Ямболската въстаническа зона. Владо Тодоров остава в Бургас около две години. От септември 1948 г. той е пре-назначен в Дирекция „Държавна сигурност“ на МВР в София. Започва като инспектор, но скоро е повишен в главен инспектор в направление „Политически бандитизъм“. Още в онези години Владо Тодоров показва сериозно отношение към подготовката и проверката на

своите агенти, нещо повече – той лично ги съпровожда до граничната бразда при извеждането им зад граница и ги посреща при завръщането им. Повечето остават негови приятели за цял живот, а един от тях – Е. Т., по негова препоръка е назначен в разузнаването и оставя дълбоки следи в Службата.

На 17 февруари 1951 г. Владо Тодоров става шеф на Държавна сигурност във Варна и зам.-началник на Областното управление на МВР. Изпратен е на обучение в школа на КГБ в Москва, а след като се завръща, бързо се налага и печели авторитет и като професионалист, и като ръководител. През 1959 г. Владо Тодоров става началник на Окръжното управление на МВР в град Толбухин, сега Добрич. Там остава около две години, като с присъщата си компетентност бързо сформира ръководен екип и изгражда структурите в районните управления.

Малко след това заминава в Москва, където завършва икономически профил в Академията за обществени науки при ЦК на КПСС. След дипломирането си работи отново в Добрич и Варна.

В края на 1965 г. Владо Тодоров е вече във Първо управление Държавна сигурност в Комитета за държавна сигурност. Предложен е от Костадин (Дичо) Атанасов, началник на ПГУ – ДС в периода 1964 – 1967 г. Двамата се познават от съвместната си работа във Варна.

На Владо Тодоров е поверен отдел IV „Външно контраразузнаване“, който се занимава с агентурата на чуждестранните специални служби, работещи срещу България, обезпечава сигурността на нашите задгранични представителства, противопоставя се на антибългарската пропаганда зад граница, разработва емигрант-

ските организации и центрове за подривна дейност срещу страната. Под псевдоним Велинов през 1968 г. е изпратен като резидент на българското разузнаване във Федерална република Германия. През тези години България няма дипломатически отношения с ФРГ. Двете страни поддържат търговски представителства съответно в София и във Франкфурт на Майн, като в тях се изпълняват и някои консулски функции. Владо Тодоров работи под прикритието на завеждащ службата за паспорти и визи. Като перспективен кадър на разузнаването е изпратен, за да натрупа професионален опит зад граница. През годините на Студената война германските специални служби в тясно сътрудничество с ЦРУ работят активно срещу България. Във ФРГ действат и няколко емигрантски структури, активно използвани от спецслужбите на западния алианс. В Мюнхен е и централата на радио „Свободна Европа“, тогава филиал на ЦРУ. В българската секция има около 60 журналисти, част от които са бивши царедворци, агенти на Хитлеровите тайни служби, и др.

В тази изключително сложна обстановка Владо Тодоров успешно ръководи българската резидентура във Франкфурт в продължение на 4 години. Разполага с 11 оперативни работници от основните направления на разузнаването, като лично участва в подбора на голяма част от тях. Всички са добре подготвени оперативни, а той сплотява колектива с личния си пример на трудолюбие и резултатност в работата. Създава нови агентурни източници по балканските страни, НАТО, Китай, местните специални служби и идеологическите центрове. Резидентурата придобива и сериозна документална

информация по линия на Научно-техническото разузнаване. За цялостната си работа като резидент във ФРГ Владо Тодоров получава добра оценка.

Интересен факт от професионалната му биография е, че още докато е във ФРГ, е направено предложение до Секретариата на ЦК на БКП той да бъде назначен за началник на ВГУ – ДС. Документът е съхранен в лично-то му дело, но не е отбелязано защо не му е даден ход.

През лятото на 1972 г. Владо Тодоров се завръща в страната и става зам.-началник на Първо главно управление на Държавна сигурност (ПГУ – ДС). На 8 септември 1976 г. е произведен в чин генерал-майор, а малко по-късно става първи зам.-началник на Службата. Остава на този пост през следващите 12 години, като през това време разузнаването се оглавява от генерал Васил Коцев. Двамата работят в пълен синхрон. Генерал Коцев рядко подписва важни оперативни документи, без да ги е прегледал генерал Владо Тодоров. Като зам.-началник на разузнаването, той наблюдава отдела за външно контраразузнаване, европейския, арабския, техническия отдел и този за културно-историческо разузнаване. Ръководи и е съпричастен и към основните разузнавателни операции зад граница. С името му се свързват едни от най-добрите резултати, постигнати през годините на Студената война. Сред тях са:

- подписването на споразумения между СССР и САЩ въз основа на информация на агент на българското разузнаване;

- спасяването на либийския лидер Муамар Кадафи и семейството му от покушение, организирано от ЦРУ, известно под кодово наименование „Каньон Елдорадо“;

– етиопският експеримент за строителство на социализъм в Африка;

– операцията „Маратон“ по пренасяне в България на „История славянобългарска“ на Паисий Хилендарски и др.

Натрупаният през годините опит позволява на генерал Владо Тодоров с лекота да решава сложните оперативни казуси, но като екипен ръководител се вслушва в чуждото мнение и без колебание е готов да приеме всяка рационална идея. За сложните оперативни казуси предизвиква дискусии и дори в безнадеждни понякога оперативни случаи вижда рационалното и полезното. Край него израстват поколения опитни разузнавачи, които дълги години след това са гръбнакът на службата. Запомнен е като нестандартен тип разузнавач и ръководител, чужд на клишета и догми.

Генерал Владо Тодоров е първи зам.-началник на разузнаването в годините на Студената война и на най-острото противопоставяне между специалните служби на Изтока и Запада. Условието за работа зад граница са особено трудни, но благодарение на нарасналия професионализъм на състава и ръководството те са и резултатни за службата. Вербуват се сериозни агентурни източници. Информационният поток към институциите нараства не само количествено, но и в качествено отношение. Научно-техническото направление от отдел става Управление НТР и нараства приносът му в растежа и модернизацията на икономиката. Слага се началото на компютъризацията на разузнавателната дейност.

След трагичния инцидент през пролетта на 1986 г., при който в автомобилна злополука загива началникът

на разузнаването генерал Васил Коцев, издигането на генерал Владо Тодоров на негово място е напълно логично. Той е най-подходящият кандидат – познава работата в детайли и голяма част от постигнатото е резултат и на неговите усилия. За четирите години, през които ръководи разузнаването, той не прави съществени промени в екипа, в стила и методите на работа, но максимализира оползотворяването на разузнавателните и информационните възможности на Службата. Придобитата аналитична информация стига до по-широк кръг потребители чрез бюлетини, аналитични справки и съобщения. Под непосредственото му ръководство се реализират крупни проекти по линия на научно-техническото разузнаване, като проекта „Нева“ на ДЗУ в Стара Загора, обновяването на редица обекти в химическата и фармацевтичната промишленост. Разузнаването им предоставя документална информация и образци, които след внедряването си допринасят за бързия растеж на българската икономика. Някои от малкото оцелели български предприятия след нескорошната приватизация продължават и досега да работят по документация, доставена някога от научно-техническото разузнаване.

В началото на 1990 г., малко преди пенсионирането си, генерал Владо Тодоров е автор на идеята разузнаването да бъде извадено от състава на МВР и Държавна сигурност и да се обособи като самостоятелна структура към президента на републиката под името Национална разузнавателна служба. Този ход се оказва сполучлив и разузнаването успява до голяма степен да се съхрани и да избегне разлагането, което настъпва в някои структури на МВР.

Генерал Владо Тодоров винаги е имал неизчерпаем кръг от приятели на всички нива в структурите на МВР, по високите етажи на партийната и държавната йерархия. Ежедневието му е изпълнено със срещи с партийни и държавни ръководители, с посланици и търговски представители, с генерални директори на търговски и стопански обединения. Особено радушно го приемат ръководителите на БЗНС, които поддържат широки контакти сред левите земеделски движения по света, от което разузнаването често се възползва. Личен приятел е с писателя Богомил Райнов, създател на неповторими творби с главни герои български разузнавачи. Генерал Владо Тодоров е консултант на някои от филмите, направени по романите на писателя, и според познавачи на жанра е прототип на култовия разузнавач Емил Боев.

Специално внимание заслужават дейността и ролята на генерал Владо Тодоров при организирането на мероприятията за противодействие на така наречената българска следа в атентата срещу папа Йоан Павел II. Както е известно, през 1982 – 1986 г. България е обект на едно от най-мащабните активни мероприятия в историята – приписват на българската държавна сигурност атентата срещу папа Йоан Павел II, извършен от турския терорист Мехмед Али Агджа. Служителят в представителството на БГА „Балкан“ в Рим Сергей Антонов е набеден като организатор на покушението и показно арестуван. Фалшивата новина за българско участие в атентата срещу папата става медиен хит по цял свят. Сергей Антонов е разследван в продължение на четири години: обработват го с психотропни вещества, а накрая съсипан и тотално увреден, го оправдават с мъглявата формули-

ровка – липса на достатъчно доказателства, за да бъде осъден. В основата на заговора срещу България стои ЦРУ в тясно взаимодействие с италианските и турските специални служби, подкрепяни от западния алианс. Целият медиен потенциал на Запада се включва в масирана антибългарска кампания. В ЦРУ активното мероприятие протича под кодовото наименование „Папския инцидент“, а в Италия като „Писта булгара“.

У нас на партийно и държавно ниво се създават няколко комисии в защита на Сергей Антонов, които трябва да разобличат чудовищните обвинения срещу България. Генерал Владо Тодоров оглавява комисия В, в която участват само разузнавачи. Комисията се превръща в инкубатор на идеи как успешно да се защитят невинният С. Антонов и имиджът на България. За да излезе България с чест от тази злостна кампания, голям принос за това имат разузнаването и комисията В, оглавявана от генерал Владо Тодоров. След приключване на сагата с атентата морално признание за неговата дейност е включването му в състава на българската делегация, която през май 1986 г. е приета от папата в Рим за тържествата в чест на славянските просветители братята Кирил и Методий.

Освен с качествата на характера си Владо Тодоров впечатлява с осанката си. Откроява се със стройната си фигура и елегантност, а като спортна натура, зиме и лете с приятели планинари прави дълги пешеходни преходи из Витоша. Обича да се разхожда и в Борисовата градина, често върви пеша от квартал „Изток“ до сградата на разузнаването в Красно село. Спортуването го поддържа в добра форма, а той изисква и от подчинените си също да спортуват.

Макар и посветен в плановете на групата, извършила промените на 10 ноември 1989 г., ген. Владо Тодоров съумя да предпази Службата от участие в събитията. В деня на пленума на ЦК на БКП той разпорежда да не се напуска сградата и без негово знание да не се дава информация на никого, включително и на членове на ръководството на БКП. Забраната се отменя след приключване на пленума, а той разпорежда на служителите да гледат вечерната новинарска емисия по телевизията.

След 43-годишна служба в органите за сигурност генерал Владо Тодоров се пенсионира, като оставя разузнаването с опитни кадри, добре подготвени, с няколкостотин информационни източника, преимуществено чужди граждани, сред които има държавни чиновници от най-висок ранг, висши дипломати и военни, водещи журналисти, политолози и социолози, ръководители на партии и движения, перспективни студенти с възможности да се внедрят във важни обекти за агентурно проникване. Анализатори на израелското разузнаване МОСАД поставят ръководеното от генерал Владо Тодоров българско разузнаване от годините на Студената война в десетката на разузнаванията в света. Ив Моне, дългогодишен директор на Дирекция за наблюдаване на територията (френското контраразузнаване), споделя, че според него българското разузнаване е на трето място по ефективност във Франция, след разузнаванията на СССР и ГДР. Тези оценки са добър атестат за нашите разузнавачи и за ръководната дейност на генерал Владо Тодоров.

За личния си принос в разузнавателната дейност генерал Владо Тодоров е отличаван с много и най-високи държавни отличия и правителствени награди. В дните

преди пенсионирането си генералът се сбoguва с колегите си от Националната разузнавателна служба, като им заръча да съхранят службата, да подкрепят и застанат зад новия началник, независимо кой ще бъде той.

През 1992 г. генерал Владо Тодоров неоснователно е подведен под съдебна отговорност и осъден на 14 месеца затвор за унищожаване на архивно дело „Скитник“ на писателя емигрант Г. Марков. Делото и присъдата имат политически привкус, прозират поръчка и намеса на външни сили. За сведение на читателите унищожаването на ненужни материали, каквото е делото „Скитник“, е рутинна практика във всички спецслужби по света. Генерал Владо Тодоров е единственият офицер от структурите на бившата Държавна сигурност, осъден и лежал ефективно след промените у нас. Нещо повече, той е може би и единственият българин, лежал в два затвора – фашистки и демократичен. Зложелателите му издевателстват над него, но не го сломяват и отчайват. Като широко скроен човек, изпитанията му дават мъдрост. Понася стоически медийната война, водена срещу него. Защищава себе си, но брани от нападки и колегите си, достойните български разузнавачи. Генерал Владо Тодоров обаче умее да прощава и след предсрочното освобождаване от затвора не носи злоба към никого.

С присъщия си ентузиазъм през 1995 г. генерал Владо Тодоров създава Асоциацията на разузнавачите от запаса, в която членуват повече от 500 колеги. Под негово ръководство тя се утвърждава като сериозно гражданско сдружение, което участва активно в обществено-политическия живот на страната по проблемите на националната сигурност. След оттегляне от активна

дейност генерал Владо Тодоров е избран за пожизнен почетен председател на Асоциацията. Медиите винаги имат голям интерес към него. Той участва в пресконференции и дава десетки интервюта по проблемите на националната сигурност. Лидери на нароилите се безброй български партии от целия политически спектър постоянно се допитват до него по проблемите на националната ни сигурност. От различни посоки настойчиво го подканят да напише мемоари, но той тактично отклонява интереса. „Клел съм се да пазя тайните на службата и клетвата си няма да пристъпя“ – казва приживе Владо Тодоров. А той знае много тайни. В кръга на многобройните си приятели често изповядва веруюто на живота си – верен на „една партия, една служба и една жена“.

По дълбоко вътрешно убеждение генерал Владо Тодоров е русофил и истински приятел на Русия и руския народ. Той е и руски възпитаник, там получава своето висше образование. В Русия през 1955 г. се жени за московчанката Лидия Илинична. Покрай родствените си връзки, а и в изпълнение на служебните си задължения контактува с руснаци през целия си живот. Чест гост е на колегите си в централата на руското разузнаване в Ясенево край Москва. За успешни съвместни разузнавателни операции получава престижни руски награди. В България чести негови гости са именити разузнавачи, сред които Ким Филби, Владимир Крючков, Леонид Шebarшин. При тясното сътрудничество с руското разузнаване и неговите представители в България отстоява принципно националните интереси на страната. Заедно с генерал Васил Коцев отклонява апетитите на някои ръководители на руското разузнаване към наши аген-

турни източници. Позицията и на двамата е неизменна и се спазва стриктно: „Като дадем на руснаците най-добрите си агенти, какво ще работим ние. Информацията, която им предоставяме, е напълно достатъчна“.

Години по-късно, като председател на АРЗ, Владо Тодоров поддържа контакти със сродната руска структура и няколко пъти е техен гост в Москва. Руското посолство и Руският културно-информационен център в София го канят на всички свои прояви. Той самият членува и активно участва в движението на русофилите в България. Дълбоко вярва, че Русия и България, двата славянски народа са обречени на вечна дружба и приятелство.

На 23 декември 2012 г. Владо Тодоров напуска този свят, за който не жалеше сили да го направи по-добър и по-справедлив. Запазва до последно оптимизма и бодрия си дух. На траурната церемония в ритуалната зала на Централния софийски гробищен парк го изпращат стотици негови бойни другари, приятели и колеги, земляци и роднини. Последно сбогом му казват бивши министри, генерали, политици, ветерани от армията и разузнаването. Съболезнования на семейството му поднасят Сергей Станишев – бивш министър-председател на България, председател на БСП и ПЕС, Аню Ангелов – министър на отбраната, Драгомир Димитров – директор на Националната разузнавателна служба, Горан Симеонов – председател на Асоциацията на разузнавачите от запаса, и др. В траурните слова генералът е определен като емблематична фигура, епоха в българското разузнаване, съвършен професионалист, патриот, носител на висок морал, възпитател и учител на поколения разузнавателни кадри, пример за младите поколения с

достойната си служба за добруването на своя народ и сигурността на българската държава.

Военен оркестър свири траурни маршове. Гвардейци от три рода войски – сухопътни, морски и въздушни, на смени стоят на почетен караул пред ковчегу му в ритуалната зала на Централния гробищен парк. Положен на артилерийски лафет, ковчегът с тялото му, съпроводен от дългата траурна процесия, отвежда генерала до вечното му жилище. За последно сбогом над гроба му проехтяват изстрелите от залповия огън на гвардейците. Не е известно на друг български генерал от специалните служби да са оказвани такава почит и уважение през последните години. Под заглавие „Гвардията се прости с командира си“ влиятелен столичен вестник описва покрътителната раздяла с генерала в мразовития декемврийски ден на 2012 г.

Генерал Владо Тодоров тръгва по широкия свят от борческия Котленски край, дал на България титани на мисълта и делото като Георги Сава Раковски, Неофит Бозвели, Георги Мамарчев, Захарий Стоянов, интернационалиста Кръстю Раковски и много други забележителни личности. Уверено може да се твърди, че генералът достойно носеше в себе си добродетелите на своите именити земляци.

Цитатите са от книгата на полковник Ат. Кременлиев „Владо Тодоров. Генералът разузнавач“, в която обстойно се проследяват неговият изпълнен с превратности и достойни дела жизнен път и приносят му в обезпечаване на националната сигурност на България.